З Вапгінгтона Кетлін летіла на Бостон літаком лінії Браніф. Рейс був нічний, до того ж виявилося, що в Ньюарку треба робити пересадку на літак компанії Істернлайн. Доки ти ходиш по землі, тобі вбивають в голову про велику єдність Америки, а злітаєш у повітря і пересвідчуєшся, що навіть небо розділене між авіакомпаніями. Щоб пересісти в Ньюарку на "боїнг" Істернлайна, довелося перебігати від одного термінала до іншого. Безмежне бетоноване поле між двома дико модерними будівлями, різуче світло протитуманних прожекторів, моторошне підвивання електрокара, на якому ліврейний служитель віз її кофри, чужа ніч і тяжке відчуття занедбаності,— боже, куди й навіщо вона їде?

Суто особисті мотиви. Суто особисті. Повсюди липли до неї чоловіки, і рятуватися могла тільки втечею. В Меріленді вимушена була змінити дві школи, тепер шукала порятунку в іншому штаті. Допомогла Бетті, її найближча подруга по коледжу. Власне, й не вона,— бо шр може молода вчителька, така сама, як і Кетлін? — зате Бетті написала, що їхній колишній співучень Дейв, якого вони дражнили Куцим, тепер пригрівся у Вашінгтоні і, здається, став там якимсь цабе. Коли Кетлін не заперечуватиме, то Бетті попросить Куцого Дейва... В коледжі Куций Дейв пробував закохатися в Кетлін (він закохувався у всіх високих дівчат, так ніби прагнув таким чином подолати комплекс нижчості від свого зросту), але вона тоді цього майже не помітила. Горда красуня. Та Куций Дей не страждав мстивістю. Щойно довідавшись про її клопоти, він негайно зв'язався з Кетлін по телефону і обережно поспитав, чи міг би чимось допомогти.

— У тебе така сила? — згадала свою давню насмішку-

ватість щодо нього Кетлін.

— Сила — не сила, але дещо мається.

— Одружився на доньці сенатора чи міністра?

— Одруження відкладається, мала. Що в тебе? Кетлін сказала про намір змінити штат.

— Що тобі до вподоби? — поцікавився Дейв.— Каліфорнія, Південь, Середній Захід, Нова Англія?

— Однаково. Аби далі. Найглухіший закуток.

— Таку дівчину — і в закуток?

— Облиш.

— Ну, гаразд. Нова Англія підійде?

— Це дуже далеко?

— І далеко, й ні. Сотня миль північніше Бостона.

— Ніхто мене там не знайде?

— Тільки ти сама.

— Це я знаю. Від себе не втечеш.

Тепер пробувала втекти. З одного двадцять сьомого "боїнга" на інший, з одної ночі в іншу, від лаврів Меріленду до холодних сосен і недорослих дубків Нової Англії, з літа в зиму — і все це за кілька годин, все завдяки могуттю цивілізації, що має звучати: американської цивілізції.

В бостонському аеропорту її чекала несподіванка в особі Куцого Дейва. Цим досвітнім рейсом прилітали здебільшого заклопотані бізнесмени, яких ніхто не зустрічав, і в просторому переході Кетлін

одразу наштовхнулася поглядом на самотню постать невисокого чоловіка в шкіряних джинсах і пуховій синій куртці, яка робила чоловіка ще присадкуватішим. І хоч Кетлін не бачила Куцого Дейва вже кілька років і ніяк не сподівалася зустріти саме тут і саме тепер, вона впізнала його вмить і навіть зраділа цій зустрічі.

— Хелло, Дейв! Це справді ти? — гукнула вона йому ще здалеку.

— Хелло, мала, як долетіла?

— Все гаразд. А ти? Я чомусь вважала, що ти у Вашінг-тоні.

— Загалом кажучи, так. Але я хотів тебе побачити. В тебе є речі?

— Трохи є.

— Дозволь мені поклопотатися.

— А це зручно?

— Не переймайся.

Він метнувся кудись, здавалося, лише на мить, був уже знову біля Кетлін, той самий Куций Дейв, що й у коледжі, але водночас і якийсь новий.

— Ти став солідніший. Ніби аж повищав.

— Може бути. Дозволь провести тебе до машини. Речі підвезуть.

Вони вийшли в холодне передрання, на стоянці їх ждав червоний "камаро".

— Боже! — вигукнула Кетлін.— Чи не занадто розкішна машина?

— Не переймайся,— недбало кинув Дейв, даючи знак носіям, які з'явилися з речами.— Це ж не "мазараті", про який мені доводиться тільки мріяти.

Він всадовив Кетлін у машину, вмостився сам, вставив ключ у замок запалювання, але не запустив двигуна, ледь доторкнувся до руки Кетлін і, дивлячись поперед себе, намагаючись вдавати байдужість, поспитав:

— Ти як — заночуєш у Бостоні? Я замовив номер у "Колонаді". Здається, готель не з гірших.

— Дякую, але мені треба вже сьогодні бути в Нешуа.

— Нешуа? Що це?

— Там на автобусній станції мене зустрічатиме голова ради шкільних попечителів містер Бентвуд.

— Ти багато встигла за такий короткий час.

— Хотілося якомога швидше щезнути. Ти поміг мені. Я надзвичайно вдячна.

— Гаразд, гаразд. А от щодо ночівлі в Бостоні — шкода. Мені здавалося, що сексуальна революція вже добралася до провінційних учительок.

Щосили стримуючись, щоб не наговорити Дейву грубощів, Кетлін вимучено усміхнулася.

— Зрозумій, містер Бентвуд...

— Все ясно: шкільні попечителі вже чергують на автобусній зупинці... Може, я згодом підскочу до тебе в той дикий закуток?

— Не знаю.

— Все ж візьмеш на всяк випадок мій телефон? Хоч я й сам тебе знайду. Тебе на автобусну станцію?

— Коли ти не проти.

— Ясна річ, я проти, але хіба мене питають! Ніхто й ніколи не питає Куцого Дейва!

— Так тебе звали тільки в коледжі,— спробувала втішити його Кетлін.

— Аби ж то! Прізвисько йде за чоловіком так само невідступно, як і його доля!

— Здається, на долю ти не можеш поскаржитись.

— Загалом кажучи, не можу. Але з жінками не щастить по-давньому.

— Сказати — чому? •

— Спробуй.

— Чоловіки думають лише про власне задоволення, а це ображає жінок.

— І я не становлю винятку?

— Мабуть.

— До речі, я зупинився не в "Колонаді".

— Яв цьому не сумнівалася.

— Ну, не переймайся, мала, зараз я тебе притарабаню до милої твоєму серцю автостанції.

— Ти такий добрий, Дейв,— майже розчулено сказала Кетлін.— Поміг мені змінити штат, та ще й на Нью-Гемпшира

— А що?

— Саме в цьому штаті, кажуть, живе Селінджер.

— Хто це?

— Письменник. Ти не чув?

— Знаєш, мала, мені якось з письменниками не доводиться...

Дейв клацнув золотою запальничкою, прикурив "Рот-манса". Все — як на рекламах модних журналів. Кетлін тільки й лишалося ждати, що Дейв трусне рукавом куртки, щоб показати золоту запонку на сорочці. На щастя, золотої запонки не було.

Манжет застібнуто на ґудзик. Хоч трохи легше серед такого суцільного добробуту.

— У Селінджера є оповідання,— пояснила вона Дей-ВУ>— де чоловік складає про кохану жінку вірш з такими рядками: "І оці губи, і зелені очі..." А насправді в неї очі були голубі. Уявляєш?

— Щось воно в мені не склеюється...

— Це я до того, що й зі мною... Мені завжди кажуть, ніби маю зелені очі, а насправді — вони голубі...

Дейв тихо зрушив з місця, трохи помовчав, тоді сказав, не скошуючи на Кетлін очей.

— Слухай, мала, тії так само ненормальна, як і в коледжі. Тобі з твоєю... гм... Я хотів сказати: такі жінки повинні жити тілом, а не головою.

Автобусна лінія мала пишне наймення: "Срібний орел". Не те що якісь "Сірі собаки" що ними досі користалася Кетлін. Станція, щоправда, була досить непоказна, коли згадати пиху Бостона і штату Массачусетс, автобус, хоч і з великими срібними орлами на боках, теж не вражав ні розмірами, ні комфортністю. Молодий водій, ліниво жуючи гумку, глянув на кількох своїх пасажирів і не став навіть відкривати багажних камер.

— Можна все в салон! — гукнув він.

Куций Дейв затягнув кофри до салону, потиснув руку Кетлін.

— Я страшенно вдячна тобі,— сказала вона.

— Не переймайся. Привіт містеру Покорчене Дерево 2!

— Судячи з голосу, який я чула по телефону, він старий, як світ.

— Я ще не зустрічав чоловіків, які б добровільно визнавали свої старощі перед жінками. Коли тобі доведеться рятуватися від містера Покорчене Дерево, дай мені знати.

— Вважай, що домовились.

— Можеш і не чекати так довго.

Кетлін вдала, що не почула останніх його слів, мерщій пройшла на своє місце, потріпотіла Дейву крізь вікно трьома пальцями.

Здається, він все-таки не повищав, а став ще куцішим за ці роки.

Власне, яке це має значення?

Кетлін дістала дзеркальце, провела ретельне дослідження свого обличчя. Все на місці, і все бездоганне: очі, уста, ніс, брови, ідеальна шкіра, сяйво гожості від усього обличчя. Після дзеркальця настала черга автобусного вікна. їхали через якусь річку. Кетлін ніколи не була в Бостоні, але хто ж не знає Бостона? Річка — не інакше як Чарльз, а квартали по той бік — то вже не Бостон, а Кембрідж, де славетний Гарвард і Массачусетський технологічний, а далі дорога піде крізь усю американську історію: Конкорд, Лексингтон, дім Готторт і дім Емерсона, озеро Девіда Торо. Тільки проїхати тут — уже щастя!

1 "Сірий орел", "Сірі собаки" — назви автобусштх фірм у США.

2 Бентвуд — криве дерево (англ.).

Через прохід навпроти Кетлін сидів зморшкуштий, старий чоловік з очима ще блакитнішими, ніж у неї, чистими, як у дитини. Він щось сказав, але Кетлін нічого не зрозуміла. Може, іноземець? Вона ласкаво усміхнулася старому, мов&і заохочуючи того повторити сказане. І, звичайно ж, розбірливіше, хоч трохи розбірливіше.

— Баб,— стукнуті себе в груди старий,— а міс?

— Кетлін,— ще ласкавіше усміхнулася йому дівчина.

— Не сідаю там ніколи,— махнув він рукою в її напрямку.— З ^правого боку не сідаю...

Говорив він і далі страшенно нерозбірливо, слова насилу проштовхувалися крізь невидимі звалища й нашарування, псувалися, калічилися, переінакшувалися, як оте "Баб" замість звичайного "Боб".

— Хай міс не дивується,— вичитавши розгубленість од його мови в очах Кетлін, спробував заспокоїти її сусід,— хоч я в Америці вже років з шістдесят, а то й більше, а цієї мови ніяк не навчуся. Свою забув на смерть, а з цією!..— махнув рукою...

"Ірландець!" — подумала Кетлін. Тільки ірландці так уперто не можуть навчитися до ладу говорити. Хоча Кен-неді теж ірландці. А їхній нинішній президент?

— Я там не сідаю,— шамкотів далі старий,— бо набридло дивитися на те саме. їздиш рік, два, п'ять, десять, тридцять років — і дивишся на те саме. З цього боку — машини. Йдуть назустріч, рухаються, всі неоднакові... Це легше. Міс — далеко?

Кетлін пояснила.

— Нешуа — це близько. Мені до Вілтона. Добираюся туди щодня вже сорок п'ять років. А може, п'ятдесят пять? Ці чортові цифри...

"Який жах! — подумала дівчина.— П'ятдесят п'ять років отак щодня. Невже це можливо? І невже тйк може минати ціле людське життя?"

Вона вже забула і про американську історію, і про великі імена, майже злякано дивилась у вікно, бачила тверду голу землю, невисокі гори, камінь, скарлючілі дубові загайники, поодинокі похмурі будівлі з округлими фасадами, поодиноких людей, зовсім мало людей. Куди вона їде? До самої Канади?

Автобус забрався вже, мабуть, доволі високо в гори, бо все довкола було потрушене дрібним, як молота сіль, сніжком, трава на узбіччях

давно вмерла і стирчала рудими віхтями. Аж не вірилося, що дві години тому твої очі милувалися розкішною зеленню бостонських газонів.

Зупинка, що звалася "Нешуа", була звичайнісіньким пустирищем. Кілька нещасних деревець, занедбаний (і, здається, навіки зачинений) дерев'яний павільйончик для продажу кока-коли і сендвічів — і більше нічого.

Навіть ніякого напису. Невже це те Нешуа, де її мав ждати містер Бентвуд?

Але автобус зупинився, водій ліниво перепхнув через губи два склади "Не-шуа", прожував їх, як гумку, треба було сходити.

Кетлін підвелася, розгублено глянула на свої дурнуваті, такі недоречні тут кофри, на непривітне місце за вікном, на автобусні двері, які з неприємним рипінням відчинялися після того, як водій натиснув на важіль,— ну що їй тут робити?

Виручив старий Боб. Він вмить усе побачив і все зрозумів, швидко підвівся (Кетлін зауважила, що він високий і досить міцний), якось ніби по-батьківськи м'яко штовхнув Кетлін до виходу, а сам взявся за її кофри.

— Вони затяжкі! — спробувала застерегти його Кетлін, але він відмуркнув щось, може, своє, ірландське, і вже виставляв до дверей перший кофр (той, що з книжками), тоді підтягнув другий, зіскочив униз, не даючи Кетлін і під-с тупити ся, сам спустив на землю обидві скрині (водій, молодий здоровило, хоч би зворухнувся!), тернув долонями.

— О'кей, міс?

Кетлін підстрибнула і поцілувала старого в щоку. Готова була заплакати від розчуленості. Але водій автобуса був далекий від таких почуттів, він мав дотримуватися графіка, отож і засигналив різко й

нетерпляче. Старий Боб зрадив своїй звичці, сів біля вікна з правого боку і дивився на Кетлін, поки й проїхав. Вона махала йому рукою, забувши про почуття безпритульності, яке народилося в ній при погляді на цю зупинку серед безлюддя і безгоміння. Та щойно відгудів автобус, в душі знов заскімлило. Яка ж пустельність! Лише вспокоївшись і як слід роззирнувшись, Кетлін зауважила по той бік широчезної площі (звідки тут стільки гулящої землі?) старий "плімут" типу "ранчо". Може, це приїхав містер Бентвуд?

— Містер Бентвуд! — гукнула Кетлін.— Агов, містер Бентвуд!

"Плімут" подав ознаки життя, ліві передні дверцята відхилилися, і в отворі замаячіло щось схоже чи то на гілку засохлого дерева, чи то на залізну конструкцію модерністської скульптури. "Конструкція" трохи поворушилася, ніби помахала, але не до Кетлін, щоб її привітати чи вспокоїти, а зовсім убік, ніби відганяючи, відтручуючи невідому силу, абощо. Подивуватися Кетлін не встигла, бо "плімут" захлипав двигуном і посунув довкола площі, мірячись до того місця, де стояла дівчина з її незграбним майном. Зупинився "плімут" саме так, що кофри опинилися біля його задніх дверей, і Кетлін належно оцінила водійську вправність господаря машини. Знову відхилилися ліві передні дверцята, висунулося з них трохи більше, ніж перше, і знайомий (з телефонних розмов) голос поспитав:

— Міс Грін?

Кетлін (це було її прізвище) вже впізнала містера Бент-вуда, але ніяк не могла його побачити. Взагалі не бачила, хто там у "Плімуті"?

— Містер Бентвуд? — не досить впевнено поспитала вона.

— Власною особою. Не зважайте на мій химерний вигляд. Ото ваші речі? Вони надто тяжкі? Аби тільки й горя! Зараз я відчиню задні двері, а ви тільки спрямуйте навантажувач.

Двері відчинилися самі собою, сам по собі з машини виповз пристрій, ще химерніший за свого господаря, за-дзижчав біля Кетлін, домагаючись роботи. Дівчина злякано пхнула його рукою в бік кофрів і не встигла стямитись, як обидва вони один за одним були повантажені в машину. Робот теж сховався туди і за ним зачинилися двері.

— Прошу сідати,— сказало те, що мало бути містером Бентвудом. Кетлін лише тепер виявила, що не може зазирнути в машину і побачити її власника: скло в ній було не звичайне, а лілове, як у нью-йоркських нових хмарочосах, прозоре зсередини, але непроглядне зовні. Праві передні дверцята вже відчинилися і ждали Кетлін. Справді ждали, як живі, бо щойно вона втулилася на переднє сидіння, як вони повільно стали причинятися. Теж автоматика?

Вкрай розгублена, Кетлін привіталася з тим, що мало бути містером Бентвудом, хоч тепер уже не мала певності: живий чоловік то чи автоматичний пристрій.

— Прошу вас — не лякайтеся мого вигляду,— заспокоїв Кетлін містер Бентвуд.— Спадкова хвороба. У всіх Бент-вудів. Але це пусте.

Кетлін насилу стрималася, щоб не вигукнути: "О боже, що ж то за кошмарна хвороба!"

Бо коли чоловіка може отак перекрутити і висушити, зробивши схожим на колюче тисячолітнє дерево, то це вже й не хвороба, а наслання, кара і прокляття!

Містер Бентвуд, здається, спробував обдарувати Кетлін доброзичливою усмішкою, але усмішка дісталася сірому замшілому каменю лівобіч од шосе; він говорив ніби до дівчини, а виходило, що адресується комусь назад; він підхоплював кермо машини знизу, а діставав до нього тільки зверху і якось мовби аж через власну голову; він

вів машину ніби й уперед, але дивився кудись убік і щомиті міг врізатись в скелю, в дерево, а будь-що на узбіччі.

Нічого страшнішого Кетлін не тільки ніколи не бачила, але й не уявляла.

Містер Бентвуд мовчав. Давав змогу Кетлін трохи звикнути до його вигляду? Але хіба можна звикнути до нещастя?

А може, він мовчав ще й тому, що кожне слово давалося йому, з усього видати, неймовірно тяжко, надсилу, майже в муках. Принаймні Кетлін так вважала. Молодість взагалі вразлива на болі, страждання і нездоров'я. Що ж до Кетлін, то тут ще долучалася її професія. Біологія — це не просто таємниці живого світу, але найперше — його гармонія, сила і здоров'я.

Містер Бентвуд, мовби здогадавшись про думку Кетлін, делікатно уточнив:

— То ви біологіст?

— Досі була ним.

— Дозвольте поцікавитись, що саме будете викладати нашим маленьким бентлейківцям?

— У всякому випадку, не таксономію і не молекулярну біологію. Я працювала тільки в початкових школах і знаю, що там треба розповідати про звіряток, жабеняток і метели чків.

— На жаль, наша школа не становить винятку,— зітхнув містер Бентвуд.— Затемнення, яке найшло на Америку, сягнуло й сюди. Тут ви одразу зіткнетесь з рішучою вимогою збалансованого підходу до теорії Дарвіна і закону божого. Та що казати, коли сам президент Сполучених

Штатів в публічних виступах заперечує існування динозаврів тільки на тій підставі, що про них не згадується в біблії! Власне, я, не питаючи вашої згоди, вирішив заопікуватися вами, щоб заздалегідь ознайомити з духом тутешньої общини. Ви не гніваєтесь на мене?

1 Транснаціональні корпорації.

— Тільки вдячна вам.

— Мене б вони теж давно з'їли з кісточками, але їх стримує і навіть лякає мій добробут. Ви не зважайте на мою зовнішню немічність — дух мій не знищений і не пригнічений. Я закінчив Гарвард і став одним з найавторитетніших в Америці знавців економічної географії. До моїх послуг, як консультанта, звертаються і наші фірми, і ТНК держдепартамент, навіть Пентагон. І, ясна річ, всі вони добре платять. Навіть занадто добре.

Тільки тепер Кетлін усвідомила, з яким справді багатим чоловіком вона їде в цьому старому "Плімуті". Машина всередині вражала безліччю всіляких допоміжних пристроїв, нержавіюча сталь, золочена бронза, риплива шкіра спеціально сконструйованих сидінь, телевізійні екрйни на передній панелі з дорогого дерева, радіотелефон,— все кричало вже й не про добробут, а про розкіш і надмірність. Та й сам власник машини, попри його нещасний фізичний стан, одяг на собі мав ніби з показу мод: твиновий піджак, не інакше як виписаний з самого Лондона, фланелеві штани, сорочка й краватка, може, й від Олтмана 1, годинник на руці, звичайно ж, "Картьє". Тут навіть Куций Дейв з його золотою запальничкою і червоним "камаро" (і навіть мрією про "маза-раті") не йшов ні в яке порівняння.

— У мене зараз гостює моя донька Керол,— заговорив знов містер Бентвуд,— і я подумав, що ви теж могли б зупинитися в нас. Будинок просторий, ніхто нікому не заважає. Свобода — цілковита. До школи, щоправда, далеченько, але вас може щоранку забирати шкільний

автобус. Учні в нас тут теж розкидані хто де. Гірська місцевість, знаєте, сприяє людському усамітненню. Мене звіть просто: Грегорі. Згода?

Поки він говорив, забувався його розпачливий вигляд, Кетлін якось більше й більше призвичаювалася до цього чоловіка, він і сам, мабуть, вже знав про чар своєї простої розмови, тому нічого не допитувався в дівчини, намагаючись заповнити своїми розповідями перші найнапруженіші хвилини їхнього знайомства.

— Моя Керол теж закінчувала тутешню школу,— далі говорив він, не забуваючи про своє борюкання з машиною і покрученим шосе.— Згодом вивчилася на лікаря, але практикує в Канаді. Там вона почувається простіше. Мене провідує часто, бо я, власне, сам-один. Дружина, мати Керол, померла вже давно, отож маємо боротися з екзистенцією удвох з донькою. Самотність удвох. Люблю свій дім, ви його зараз побачите, але найбільша наша любов — озеро! Бент-лейк 2 зветься воно і назву свою справджує не самими тільки обрисами, але й затаєною суттю, в яку проникнути нікому не дано, бо є в ній щось глибоко містичне і загадково-прекрасне, як у барві самої води, в золотистих туманах, в несподіваному сяйві, яке часто народжується над ідам і лине у всесвіт. Це щось справді фантастичне, феєричне і неземне! Вам неодмінно сподобається, хоч ви й біологіст. Та, власне, ось і Бент-лейк.

1 Дорогий універмаг у Нью-Йорку.

2 Бент-лейк — криве, иокорчене озеро (англ.).

Машина випручалася з безкінечних кривуль гірської дороги і опинилася на гребені гори, за якою глибоко внизу лежала розлога долина з розпластаним на її широкому дні озером містера Бентвуда. Ясна річ, містер Бентвуд показував зовсім не туди, де було озеро Бент-лейк, він цілився скарлюченою рукою мало не в небесний зеніт, але Кетлін вже трохи призвичаїлася до його перекрученості і здогадалася, куди треба дивитися. До того ж містер Бентвуд зупинив машину, і був час, щоб

охопити поглядом увесь простір, який відкривався звідси, і знайти те, про що з таким захватом щойно говорив щасливо-нещасний володар цих місць.

— Правда ж, воно нагадує золотисту хризантему! — вигукнув містер Бентвуд, болісно намагаючись показати рукою на озеро і показуючи, звичайно ж, в ту точку зеніту, де могла розташовуватися планета Сатурн з загадковими кільцями її супутників.

Кетлін дивилася на Бент-лейк, ще й ще раз крадькома зизооко позирала на містера Бентвуда і могла б заприсягнутися, що та розхлюпана глибоко внизу таємнича вода нагадує все на світі, окрім ніжної золотистої хризантеми. Нагадувала вона обриси індонезійського острова Сулавесі, розчавленого гігантського кальмара, врешті — самого містера Бентвуда в його кошмарній нелюдській покорче-ності, та тільки не екзотичну квітку, яка так ненастирливо злагіднює холод і непривітність зими для мешканців помірних широт.

Кетлін мовчала, і це неабияк стривожило містера Бентвуда.

— Вам не сподобалось Бент-лейк?

— Я цього не казала.

— Але ви мовчите. Гарненькі дівчата вашого типу відзначаються нестримною балакучістю, а ви...

— Дозволено мені бути винятком?

— Ви ще питаєте? Для мене це просто свято! Однак мені чомусь здавалося, що Бент-лейк має вам неодмінно сподобатися. Це ж таке озеро!

— Ви перебільшуєте значення моєї вразливості.

— Цілком може бути, цілком... Але нам треба їхати далі. Керол вам сподобається, я вірю в це. Наш дім... Це не просто житло! Мій прадід Грегорі Бентвуд, полковник у війську генерала Гранта (ви помітили, що серед переможців у нашій громадянській війні були самі полковники й генерали?) після перемоги під Геттісбергом, взяття Атланти і взагалі після перемоги Півночі над Півднем міг би, загалом кажучи, лишитися там, у Джорджії чи Луїзіані, стати "саквояжником", скупити за безцінь десяток плантацій, роздутися від наживи, але він не піддався спокусі, повернувся в рідні місця, скромний ветеран, хоч і не без достатку, самотній, але не без надій, одне слово,— благородство і перспективи. І ось саме тут бостонська газета вміщує оголошення про те, що тут в горах з торгів продається поштова станція Бент-Лейк. Станцію збудовано ще наприкінці вісімнадцятого століття, вона була оджм з найперших оплотів американської цивілізації, але згодом шляхи прокладалися вже не в таких романтичних місцях*, у всьому панував тверезий розрахунок, і будинок станції став не те що зайвий, але просто нікому не потрібний. Або продати його з аукціону, або спалити, або зіпхнути в озеро. Мабуть, мого прадіда привабило те, що станція співзвучна з його прізвищем. Бент-Лейк і Бентвуд — справді збіг дивовижний. З рішучістю воїна він ринувся на аукціон, розметав усіх суперників і став власником будинку поштової станції, озера Бент-лейк і всієї долини площею триста сорок чотири акри. В бостонській газеті про цей аукціон було вміщено репортаж на цілу сторінку. Ви матимете змогу переконатися в цьому, бо все в нас зберігається. Ми навіть лишили старі меблі. Щоправда, на першому поверсі довелося дещо замінити, бо доводиться дбати про зручності в сучасному розумінні. Власне, це вже Керол. Думаю, ви з нею зійдетесь.

"Навіщо він усе це розповідає? — подивувалася в душі Кетлін.— Навмисне перехопив мене в школи, щоб рекламувати своє покорчене озеро і якусь трухляву будівлю поштової станції? Дивацтво багатого чоловіка? Багаті завжди ведуться не як нормальні люди".

Колишня поштова станція, а тепер садиба містера Бент-вуда так само не привела в захват Кетлін. Щось сіре, неоковирне, без потреби велике й дурне.

їх ніхто не зустрів, і Кетлін з тривогою подумала про те, що їй доведеться видобувати речі з машини містера Бент-вуда і, може, навіть вносити в дім. Але побоювання її виявилися марними. Автомати в "Плімуті" спрацювали знов бездоганно, як і на автобусній зупинці, випустили Кетлін з машини, вивантажили її кофри, сам містер Бентвуд випручався з свого гнізда з вправністю павука, розкарячено покотився до вхідних дверей, які відчинилися перед ним самі, запросив Кетлін, одразу заспокоївши її, щоб не турбувалася про свої речі, і навіть зобразив гостинний уклін назустріч дівчині. Ризикуючи видатися нечемною, Кетлін хотіла спитати, чому ж не зустрічає їх Керол, але не встигла мовити й слова, бо з глибини будинку покотилося на них чи то гарчання, чи ніби стугоніння, і в отворі дверей зродилася жахлива потвора. Ніякі біологічні знання не помогли б дівчині розпізнати в цій істоті велетенського чорного ньюфаундленда. Широченні лапеги розповзлися вбоки, голова поставлена сторчма, тулуб нагадує знак зет. Мимоволі виникала підозра, ніби містер Бентвуд навмисне знайшов таку потвору, щоб хоч трохи злагіднити враження від свого каліцтва.

— Це наш Скінер,— повідомив містер Бентвуд, ласкаво смикаючи пса за велетенське вухо.— Нині це вже Скінер двадцять сьомий. Бо в прадіда теж був ньюфаундленд і теж звався Скінер, відтоді ми вже не порушуємо традиції. А де ж наша Сатанія? Ага, ось! Прошу. Це міс Грін, або просто Кетлін. Будьте її друзями.

Сатанією звали чорну кішку, схожу на маленького диявола, скрученого в спіраль, у штопор, у всі можливі і неможливі пекельні фігури.

— В нас тут ще є курочки і кролики,— погладжуючи Сатанію, повідомив містер Бентвуд. (Кетлін здригнулася, уявивши ще й покорчених курочок, півників з гребенями, закрученими, ніби вафельні

конусики для морозива, і кроликів, у яких задні лапи опинилися на спині, а вуха нагадують зіжмакані газети).— Ми ще матимемо для них час, а тепер ідемо до Керол. Ке-еро-ол! Ти чуєш, Керол? Ми вже тут.

У величезній старій кімнаті, заставленій величезними старими чорними диванами, кріслами, столами й столиками, нікого не було видно.

— Ти тут, Керол? — ще раз поспитав містер Бентвуд пробираючись між меблями в найдальший куток кімнати, де в задимленому чотирикутному отворі каміна яскрів червоний вогонь. Перед каміном, затуляючи його наполовину, височіла чорна шкіряна спинка просторого крісла, і нарешті з-за тої спинки до них долинуло ледь чутне зітхання, щось зніжено-розманіжене: "Ум-м-м..."

— Ти заснула, доню? — допитувався містер Бентвуд, героїчно долаючи простір і заохочуючи робити те саме й Кетлін, хоч для неї, ясна річ, перетнути хоч і найпросто-рішу кімнату не становило ніяких помітних труднощів.

— Уяви собі — задрімала. А ти вже приїхав? І не сам? Як це мило! Я така рада! Грегорі розповідав мені про вас Ви Кетлін, правда?

Кетлін стояла перед просторим кріслом ще спантели-ченіша, ніж годину тому перед "Плімутом" на автобусній зупинці. Донька містера Бентвуда теж не уникнула гіркої долі свого роду, проклятого богом чи людьми, а може, її ще кимось^ її теж посудомило люто й безжалісно, та коли на чоловічому тілі, яке вже самою природою й історією приречене на шарпанину, рани, шрами, каліцтва, всі оті пекельні вправи таємничої хвороби відбивалися мовби все ж не так вкрай трагічно, то про оце знівечене тіло дівоче можна було сказати тільки одне: наруга темних сил і вся ненависть світу. У Кетлін навіть блиснула лиха думка, що ліпше самій бути отак покаліченою, ніж дивитися на чуже страждання, та вона одразу ж і злякалася тої думки-жалю і затаєно зраділа своєму здоров'ю; красі й гожості. Хоч донька містера Бентвуда теж, мабуть, змалку, поки її

не вхопила в залізні лабета нелюдська хвороба, відзначалася і вродою, і ніжністю, і вишуканістю. Мініатюрна блондиночка, з прекрасними сірими очима, з дивно білою шкірою, Керол ще й тепер могла б зачаровувати, коли б не покорченість, як у батька, як у отих нещасних створінь, що її оточували.

Але сама дівчина, здається, не дуже переймалася своїми хворощами. Вона легко зіскочила з свого крісла, потиснула руку Кетлін, обійняла її на мить, зазирнула в очі.

— Ви можете гостювати в нас скільки захочете. Не сподобається — Грегорі відвезе вас, куди скажете. Тут легко знайти пансіон. Можна й готелик, хоч, правду сказати, всі вони нікудишні. Хочете щось випити? Я приготую. А то й самі. Я тільки покажу. Я все можу. Помагаю Грегорі, бо він трохи незграбний, окрім того,— занадто захоплений своєю економічнбю географією і своїми фірмами. Можете уявити: у цих фірм повсюди там — в Азії, Африці, Латинській Америці, вже не кажучи про Європу,— свої представники, експерти, агенти, уповноважені, шпигуни, а коли треба дати економічну оцінку чи я там знаю що — вони тільки до Грегорі! А він сидить над своїм Бент-лейком і все повинен знати! Він казав вам, на що схоже Бент-лейк? Не слухайте його. Воно схоже на каракатицю, на чорнильну пляму, на непорозуміння природи, але тільки не на золоту хризантему!

Кетлін, звикла до шкільного гамору, який не дає часу для перепочинку нікому, хто стає його жертвою, витримала перший шквал пояснень Керол ще легше, ніж невпинну мову містера Бентвуда в машині, до того ж донька містера Бентвуда їй чомусь сподобалася, з нею було легко, просто, затишно, чи що. Вже незабаром вони мандрували по другому поверсі величезного старого будинку. Самих тільки спальних кімнат вісім. Дві для гостей. Меблі з вісімнадцятого століття. Червоне дерево, бронза. Ліжка з різьбленими стовпцями для балдахінів. Кушетки рекам*є. На стінах — старі фотографії і потемнілі картини. Портрети предків. Бостонська газета з описом аукціону — в рамці під склом.

— Грегорі нізащо не хоче повикидати все це на смітник! — казала Керол.— Дивно, правда? І це чоловік, який сповідує нові ідеї в науці! До речі, мені в моїй лікарській практиці помагають не нові ідеї, а мій власний вигляд. Дивно, правда? Я невролог. Ну, і коли до мене приходять з неврозами, стресами, ляками, я кажу їм: "Коли не хочете, щоб вас скрутило, як оце мене, забудьте про все і живіть, як трава і вітер!" Діє бездоганно! Я мрію знаєте про що? Побувати в Тібеті і побачити палац далай-лами. Не може бути, щоб китайці зберегли покрівлю з чистого золота! Як ви гадаєте, може таке бути?

— Я якось не задумувалася над цим,— сказала Кетлін.

— А як ви ставитесь до дзен-буддизму?

— Я ж біологіст.

— Ага, вам — тільки живу природу? Грегорі вже вихвалявся своїм озером? Згідно з класифікацією управління парками нашого штату Бент-лейк належить до категорії "СІ", тобто вода в ньому така чиста, що в ній можна ловити форель. Це, звичайно, не означає, що в Бент-лейку є форель або взагалі будь-яка риба. Але зате в нас, крім озера, пса Скінера, кішки Сатанії, є ще кури і кролі. Грегорі казав вам про це?

— Щось таке він казав.

— Кури чілійські. Вони сині самі і несуть сині яєчка. Фантастика? А кролі руді, як лисиці. Може, вони від схрещення з лисицями? Таке може бути?

— Навряд. Скоріше — не може бути.

— У нас усе можливе. Ви ще побачите.

"Який жах! — несподівано подумала Кетлін.— Керол ніколи не зможе вийти заміж. Ніколи, ніколи..."

Вночі вона зненацька прокинулася від тяжких стогонів. Стогони напливали повільними хвилями, безкінечні й безнадійні, як людські нещастя. Кетлін спробувала сховати голову під подушку, затуляла вуха долонями,— не було рятунку. Вона зіслизнула з ліжка, нечутно відбігла в найдальший куток темної кімнати, але стогони наздогнали її й там, мучили її молоду, ще не затверділу душу, нагадували про чийсь біль, горе, страждання.

Насилу знайшовши в суцільній темряві двері, Кетлін кинулася до сусідньої кімнати, де спала Керол.

Тиша, яка там панувала, була ще страшніша, ніж таємничі стогони.

— Керол, Керол! — покликала від порога дівчина, затуляючись від чергової хвилі стогонів, яка накотилася на неї з загадкових просторів будинку.

— Хто тут? — почувся ніжний голос Керол.— Це ти, Кетлін? Тобі не спиться?

— Стогін,— прошепотіла Кетлін.— Ти чуєш? Що це?

— Ах, не зважай. Це стогне уві сні наш старий Скінер. Йому сняться його собачі сни, і він хоче повідати про них також нам. Ми з Грегорі вже звикли. Це навіть втішно...

Втішно? Кетлін гірко зітхнула. До всього, що вже тут бачила, ще й невідомі муки нещасного створіння.

Бути добровільним свідком чужих нещасть? Кетлін не відчувала в собі такої сили. Поклала намір не затримуватись в Бентвудів і одразу ж після влаштування в школі знайти собі житло.

Зміцнилася в своєму намірі вже наступного дня.

Директор школи, містер Дональд Дріскол, груболиций чоловік, підстрижений під сержантський "їжачок", зустрів Кетлін з бурхливим ентузіазмом.

— Ми ждали вас ще до різ два, міс Грін,— загримів він,— але розуміємо, що вам хотілося провести різдвяну вечерю в родинному колі... Тепер ми кажемо: ласкаво просимо! Ми кажемо це щиро й відверто, надто враховуючи, що ви, на щастя, не міс Ред, а міс Грін 1. (Тут містер Дріскол мав би усміхнутися від свого політичного жарту, але він не зробив цього, бо, як переконалася невдовзі Кетлін, взагалі не вмів сміятися). І це не просто слова, в чому ви переконаєтесь, ближче познайомившись з своїми колегами, які ось тут, мало не на самому краю американської землі роблять усе для того, щоб...

1 Ред, грін — червоний, зелений (англ.).

Він познайомив Кетлін з колегами. Дружина Дріскола, місіс Емілі Дріскол, по-пташиному гостроноса, з усього видно, страшенно самозакохана особа — викладачка історії; математик Брюс Віттемор, гороподібний чоловік, що, здавалося, димів, мов старий вулкан, і дим цей приховував за величезними, як тарілки, окулярами, за скельцями яких клубочіло щось сизе й волохате; учителька фізкультури й ту рис тики, міс Вайтейкер, виснажена, передчасно постаріла дівчина, з замашним тілом і диявольським палахкотінням в очах, якими вона так і кресала по директорові (не інакше — його коханка); учитель музики і співів, містер Нерозберипрізвище, здається, глухий, як пень, зате добродушний такий, ніби вистрибнув з якихось минулих віків,— для першого знайомства таке товариство цілком влаштовувало Кетлін. Не було тут сексуально

стурбованих сучасних чоловіків, ніхто не стане настирливо чіплятися до неї, отруювати життя. Єдиний більш-менш ймовірний кандидат на таку роль — сам директор Дріскол, але його вона легко поверне до замашної фізкультурниці, що й сама не з тих, хто випускає вловлену здобич.

Директор Дріскол викладав мову й літературу, що не зовсім йому личило, бо таким громохким голосом годилося б розповідати дітям про змагання Гораціїв і Курціїв, завоювання Галлії Цезарем, а тоді про битву під Геттісбергом і доблесне завоювання американськими морськими піхотинцями крихітної Гренади, одне слово, містер Дріскол мав би викладати історію. Але педагогіка — химерна річ. Людина часом робить тут не те, що може, а те, що треба. Власне, Кетлін навіть зраділа, що директор — літератор.

— Я сюди їхала з особливим задоволенням,— сказала вона Дрісколу. — Тепер це задоволення відповідно зросло, коли я довідалася про ваш фах.

— Дурниці,— скромно відмахнувся містер Дріскол.— Все це сущі дурниці.

— В Новій Англії я ніколи не була. І коли я довідалася... Ну, так, я тільки біолог. Це низька матерія. Але повірте — серце в мене колотилося, як... Адже тільки подумати: "Нова Англія, де в маленькому Корніші живе сам Селінджер.

— Хто, хто? — нахилив до неї їжакувато стрижену голову містер Дріскол.

— Селінджер. Видатний письменник. Його славетний роман "Ловець у житі", його оповідання "І оці губи, і зелені очі", яке вміщене в антологію найкращих американських оповідань усіх часів...

— Стривайте, міс Грін,— застережливо підняв руку містер Дріскол.— Давайте домовимося одразу й назавжди, чесно, відверто, нічого не приховуючи. В нашому штаті немає і ніколи не може бути ніякого сучого сина, який зветься Селінджером — чи я там знаю як,— а раз так, то немає і Корніша, чи як там ви назвали.

— Але ж Селінджер — це література, а Корніш — географічне поняття! — мало не зойкнула Кетлін.

— Щодо географії — тут знавець містер Бентвуд. Час від часу ми запрошуємо його, і він зустрічається з нашими вихованцями,— повірте: враження незабутнє! Що ж до літератури, то тут уже дозвольте вирішувати мені як директорові і як громадянину. Заодно повідомлю вам і про вашу біологію. Сподіваюся, ви не привезли з собою власної програми по біології?

— Але ж є рекомендації міністерства освіти.

— Це тих, з Вашінгтона? Раджу вам забути про них. Ви в справжньому американському штаті, де люди вільні, незалежні і сильні духом. Ваша біологія — це наука про що?

— Про життя...

— Це годиться хіба що для негрів. Повинна бути наука,

яка вчить мужності, наука смерті, коли хочете. Як вона

зветься? •

Кетлін відсахнулася від цього страшного чоловіка.

— Ну! — загримів містер Дріскол.— Є така назва чи її немає? Відповідайте, коли вас питають, міс Грін!

— Танатологія,— прошепотіла Кетлін,— але я не розумію, навіщо це вам і навіщо тут, у школі, і я взагалі не...

— А це для того,— гримів сержантським баритоном містер Дріскол,— це для того, міс Грін, що в нас справжня американська школа, де нікому не дозволяється розпускати слину, бо тут готують справжніх громадян для майбутніх битв за свободу й демократію, ви мене чуєте? За свободу і демо...

До вчительської всунулося ще двоє людей. Взірцева американська пара. Високі, худі, страшні. Жінка невиразна, як пляма, чоловік — обпечений і обсмалений, ніби вискочив з пекла, в синіх окулярах сліпця, з невпевненими рухами невидючого.

— Містер Текел, викладач хімії і фізики,— повідомив урочисто директор,— і з ним місіс Текел, взірець вірності й самовідданості. Містер Текел — герой в'єтнамської війни. Ми всі пишаємося, що серед нас є містер Текел. Сподіваюся, міс Грін, що ви теж... Познайомтеся, будь ласка, з містером Текелом і з його вірною дружиною.

Кетлін так розгубилася, що коли містер Текел зграбастав її тендітну долоньку кістлявою, як у смерті, ручиською, пробелькотіла:

— А хіба... хіба можна одночасно викладати і хімію, і фізику?

— Все стає можливим, коли вами опановує велика мета! — загримів містер Дріскол.— Як казали великі американці? Зло стане благословенням, а льод возгориться! Ми швидко наближаємося до краю урвища, далі якого жоден ворог не зможе нас переслідувати. Воістину:

Пусть они исступленно беснуются, Ты спокоен в могиле своей !.

Ми привчаємо своїх вихованців до думки про смерть не для того, щоб проголошувати хрестовий похід проти смерті, а щоб дати їм змогу освоїтися з думкою про неї. Тому програми в нашій школі будуються так, щоб дати учням максимально можливі знання про смерть у всіх галузях, нічого не занедбуючи. Наші учні знайомляться з поглядами великих письменників на проблему смерті. Вони їздять на екскурсії до крематорію і вчаться писати некрологи про видатних людей сучасності: президента США, папу римського, кіноактора Сільвестра Стало не. Історію місіс Дріскол обмежила тільки вивченням Плутарха, який був найбільшим у діях людства знавцем і оспівувачем смертей, і кожне з його життєписань є спростуванням занепаду і боягузтва наших зачуханих теоретиків і всіх отих так званих борців за мир і виживання. Ви питаєте про містера Текела? Нічого простішого! Як ветеран, він гаразд відає, що всі проблеми належить атакувати фронтально і тому не приховує від учнів нічого. Фізика? Це найперше залізо і зброя. Ще Емерсон сказав: "Наша культура не повинна зневажати можливості озброїти людину". Отож фізика для містера Текела і його вихованців — це зброя, і не взагалі якась там сяка-така зброя, а саме американська у всіх її різновидах і можливостях. Хімія? Досить поглянути на те, що зробив з містером Текелом напалм, як ви вже знаєте достеменно все про хімію. Кажуть, математика трудний предмет. Містер Віттемор спростовує це щодня й щогодини. Навіть у наймолодших класах математика стає не карою єгипетською для малюків, а розвагою. Містер Віттемор влаштовує гру в атомну війну, тоді оголошує, що в бомбосховищі вісімнадцять місць, а в класі — двадцять чотири учні. Скільком не вистачить місця для порятунку від смерті і як доконати вибору, кого належить впустити, а кого ні? Ви бачите, міс Грін, як це може бути цікаво!

1 А. Теннісон. Похоронна пісня.

Кетлін майже в нестямі переводила погляд з одного вчителя на іншого. Невже все, що вона чує, справді відбувається тут, у цій школі? І чому вона тут? Навіщо Дейв з своєю вашінгтонською братією запхнув її сюди? Тепер вона збагнула, чом з такою кістлявою силою вчепився в неї містер Бентвуд, що й зовні був ніби уособлення смерті, і чому саме він був

головою ради шкільних попечителів, хоч його Керол вже давно не навчалася тут. Страшне місце і страшні люди. Вони не розуміють або ж не хочуть розуміти, що такі речі, як правда, любов, смерть не тільки великі по своїй суті, але й крихкі, мов тонке скло, і розбиваються від найменшої необережності. Що в неї спільного з цими Людьми? Доля чи недоля? Хоч як там воно є, ще сьогодні вона знайде собі притулок і забере свої речі від містера Бентвуда, а тоді... Далі вона не знала. Бгаючи поблідлі губи в болісну усмішку, поспитала директора:

— А біологія? Сподіваюся, ви не станете зводити її тільки до цієї вашої... проблеми? Я не можу пропагувати смерть.

— Ми не пропагуємо, а демістифікуємо, міс Грін! Вловлюєте різницю?

— Коли казати щиро, не дуже. Я блондинка, а блондинки не хочуть вмирати.

Дріскол не підхопив жарту. Мабуть, належав до тієї нечисленної категорії людської породи, яка ще не встигла вийти з тваринного світу, де панує тільки серйозність і доцільність.

— У вашій біології теж є чимало повчального,— поважно пояснив він Кетлін,— оті розрізання, розтини песиків, кішечок, пацючні, жаб, як там це називають?..

— Вівісекція,— підказала Кетлін.

— Ну от. Вівісекція. Прекрасно. Якомога більше вівісек-цій, міс Грін, і ви ввіллєтесь в нашу дружну сім'ю однодумців!

Забиратися на край Америки, щоб влитися в таку похмуру сімейку?

Але не було ради. Не стане ж вона знов просити Дейва, щоб пошукав для неї місця на великому американському континенті!

Від містера Бентвуда виїхати вдалося лише в неділю, коли Кетлін знайшла неподалік від школи дві кімнатки в доволі занедбаному пансіонаті. Не обійшлося без жалів і зітхань містера Бентвуда. Керол, мабуть, розуміла, що діється в душі Кетлін, тому не стала її вмовляти й розраювати, тільки шепнула на прощання: "Коли що, то ти до мене без усяких там... Я все розумію і зрозумію, коли треба... З старим побуду до весни. Жалко його самотини..."

Містер Бентвуд проводжав Кетлін до таксі, ніяк не міг повірити, що вона їде від них.

— Вам тут було б набагато вільніше,— вириплював він своїм механічним голосом,— набагато вільніше... Може, це зима... А от коли настане весна і пригріє сонце, ви не впізнаєте озера. У мене є човен... Без мотора. На веслах...

В місячну ніч ви берете човна, випливаєте на озеро, піднімаєте весло з води, а з нього стікає старе золото. Фантастика! Обіцяйте, що ви не забудете нас, міс Грін.

— Як же я можу вас забути? — засміялася Кетлін.— Адже ви голова ради шкільних попечителів.

— Попечителі, попечителі... Все це пусте. Обіцяйте, що ви не забудете Бент-лейк, ось!

Кетлін послала йому повітряний поцілунок, і таксі поїхало.

Бідолашний чоловік з своїм бідолашним озером!

А власне — озеро як озеро. Ним значилася на карті вся ця місцевість, містечко, де була школа, теж, як і озеро, звалося Бент-Лейк, його мешканців відповідно всі звали бентлейківцями, Кетлін з часом теж мала поповнити їхнє число.

Зіткнулася вона з озером вже за нових обставин і геть несподівано.

В п'ятому класі розповідала про жаб. Про звичайну європейську жабу, яку знали ще древні греки і яку згадує в "Природничій історії" Пліній. І про рінодерму латиноамериканську, самець якої (сам завбільшки з наперсток) виношує до п'ятнадцяти зародків у горловому резонаторі. І про північноамериканську жабу піпу, яка виношує дітей у себе на спині в спеціальних гніздах-капсулах з прозорими ковпачками.

— Як солдати в М-113 або в "Бредлі"! — гукнув Джеррі Маккалістер, що відзначався нестримним норовом.

— Що це таке? — спокійно спитала його Кетлін.

— Армійські бронетранспортери,— пояснив хлопець.

— Звідки ти про них знаєш?

— Нам розповідає про все це містер Текел,— пропищала найменша в класі Пеггі Торп.

— Гадаю, тему армійських бронетранспортерів ми вичерпали і ви дозволите мені далі розповідати про піпу? — поцікавилась Кетлін.

В класі захихикали не знати на чию адресу: вчительки чи Маккалістера.

— Маленькі піпенята,— ходячи між столами, розповідала Кетлін,— висовуються з-під прозорих ковпачків і хапають усе, що пропливає повз них: водяних бліх, дафній, циклопів, дрібних черв'ячків тубіфексів...

— Вони визирають, як танкісти з люків? — знов вибухнув Маккалістер.

— Здається, ми домовилися не чіпати військову тему! — зупинилася біля нього Кетлін.

— А в нашому Бент-лейку жаби не живуть,— пропищала Пеггі Торп.

— Звідки ти про це довідалася, Пеггі? — поспитала її Кетлін.

— Не живуть, точно! — гукнув і Маккалістер.

— Не живуть, не живуть,— загудів клас.

— А що ж у ньому живе, діти?

Ніхто не відповів, тільки Маккалістер, трохи помовчавши, пробурмотів:

— Живе там що чи не живе, а жаби не живуть — це я знаю точно, бо ще не вбив там жодної, хоч скільки визи-рював! •

— Гаразд, діти, я обіцяю вам довідатися і пояснити,— сказала Кетлін.

Того ж вечора вона подзвонила містеру Бентвуду. Той так зрадів, почувши її голос, що на якийсь час геть утратив дар мови. Кетлін не на жарт злякалася за нього. Може, його хвороба прогресує і він уже не здатен навіть говорити?

— Як ви себе почуваєте, містер Бентвуд? — ласкаво поспитала вона.

— Я... мені,— він довго рипів, зітхав, клекотів горлом,— цей ваш дзвінок... Така мила несподіванка... Ми тут з Керол... Про вас...

— На жаль, причина мого дзвінка — занадто прозаїчна.

— Ви і прозаїчність? Миле дитя, хіба можна?..

— Гай-гай, містер Бентвуд... Не забувайте про мій фах... І що б ви сказали, приміром, про жаб?

— Про?... Ви сказали: про...

— Про жаб. Найзвичайнісіньких представників голих гадів, які живуть у воді, на землі, на деревах...

— Не зовсім вас... тобто зовсім вас не розумію, Кетлін...

— Я хотіла спитати: у вашому озері, в Бент-лейку, живуть жаби?

— В Бент-лейку? Жаби?

— Так.

— А чому це вас зацікавило?

— Ну, я ж біолог. Люди — земнородні, жаби — земноводні...

— А, так-так... справді... Ну що ж... Можу задовольнити вашу цікавість щодо цих...

— Голих гадів. Жаб.

— Так, так... Це ви надзвичайно влучно: голі гади... Саме тому, що вони гади, та ще й голі, в Бент-лейку їх немає... І не може бути, запевняю вас...

— Ви не хочете сказати, що Бент-лейк має свої озерні моральні категорії?

— Моральні? Бент-лейк? Навдивовижу точно сказано! Я сам якось ніколи не...

— Але в природі повинна панувати відповідна гармонія. І коли не вистачає якогось складника, гармонія порушується.

— Може бути, цілком може...

— Що б ви сказали, коли б я спробувала поселити в Бент-лейку бодай парочку симпатичних зелененьких жабок?

— Ви б... хотіли?

— Ну так. Я ж біологіст, то ви не заперечуєте?

— Для вас — ніколи.

— Для озера. Для вашого Бент-лейку.

— Для озера. Так, так, для озера.

— Я вдячна вам, містер Бентвуд,— сказала Кетлін і припинила розмову, щоб не мучити бідолашного далі.

Вона звернулася до Чікагського зоопарку, розповіла про Бент-лейк і попросила прислати кілька пар європейських і американських жаб для проведення експерименту заселення озера. За два тижні на адресу школи прийшов по пошті дбайливо запакований акваріум. Кетлін подзвонила містеру Бентвуду, щоб попередити його про експеримент, однак Керол повідомила їй, що батько поїхав на кілька днів до Гарвардської школи бізнесменів, і порадила не ждати його.

— Хіба він став би заперечувати? — сказала Керол.— Це ж для науки, а він сам усе своє життя присвятив науці. Хоч, правду кажучи, я вже не розберу, де в нього кінчається наука і де починається бізнес.

Шкільним "басиком", з усім п'ятим класом, ясного весняного дня Кетлін виїхала до Бент-лейку.

— Нам треба знайти мілке місце, де вода добре прогрілася сонцем,— сказала вона учням.

— В Бент-лейку — і мілкі місця! — засміявся Мак-калістер.— Де це ви бачили, міс Грін, мілкі місця в Бент-лейку?

— А що, хіба немає?

— Там навіть дна немає, міс Грін!

— Але щось же є?

— Ну, я знайду таке місце, де зручно підійти до самої води. Але глиб скрізь страшний, міс Грін!

— Коли так, то в озері дуже холодна вода?

— Холодна? Я б не сказав. Іноді вона просто обпікає.

— Ти купався в Бент-лейку?

— Купався? Хто ж купається в Бент-лейку? Ніхто й не чув про таке! Тут і біля берега ніхто... І не тому, що озеро належить містеру Бентвуду... Він добрий і ніколи нікого не проганяє... Але однаково ніхто...

— Сподіваюся, ти не злякаєшся, коли ми доручимо тобі випустити в озеро з акваріума наших новоселів? — сказала Кетлін.

— Чому б я мав лякатися? Міс Вайтейкер, наша фізкультурниця, учить нас не лякатися ніде й нічого. І ми з Джеймсом справді не боїмося нічого.

Він кивнув на свого сусіда по "басику", сонного, глевтякуватого хлопця з магнітофоном, причепленим на шиї. З тим магнітофоном глевтякуватий Джеймс приходив і на уроки і цілими днями то через навушник, то й на повний звук слухав знову й знову Спрінгстіна 1, так що Кетлін навіть не могла запам'ятати його прізвища і про себе звала Спрінгстіном.

— От і гаразд,— сказала Кетлін,— ви з Джеймсом беріть акваріум, обережно занурюйте в воду, так щоб жаби могли випливти в озеро... Я помагатиму вам, а всіх прошу дивитися і теж помагати, коли виникне потреба...

Помагати не довелося нікому.

Щойно Маккалістер і Джеймс занурили акваріум, а Кетлін трохи нахилила його, щоб озерна вода перелилася в скляну посудину, як всі жаби, ніби виштовхнуті тугою пружиною, вилетіли звідти, але не сховалися в глибину, не пірнули мерщій, як того вимагав інстинкт самозбереження, а якось мовби розпачливо кинулися до берега, буквально видерлися на сушу просто під ноги хлопчикам і дівчаткам (ті з вереском розскочилися на.всі боки) і гігантськими стрибками стали віддалятися від озера. Нічого подібного Кетлін не бачила в своєму житті.

— Джеррі, Джеймс, діти,— промовила вона розгублено,— куди ж вони? Наздоженіть їх! Заверніть назад!

Маккалістер спам'ятався перший. Джеймс був надто неповороткий, дівчатка ще й досі вищали і обтріпувалися, хлопчики теж не квапилися виконувати прохання своєї вчительки. Маккалістер побіг слідом за втікачками сам. Незабаром і повернувся, так і не покликавши нікого собі на допомогу.

— Міс Грін,— понуро повідомив,— їх немає.

— Ти не наздогнав їх?

1 Популярний американський співак.

— А хто б їх міг наздогнати? Ви бачили, як вони стрибали? Вони втекли.

— Ти добре дивився? Може, вони десь за камінням, у траві?

— їх ніде немає, міс Грін.

— То що ж — вони провалилися крізь землю?

— Хіба я знаю?

Кетлін сама вирушила на пошуки втікачок, до неї поволі приєднався весь клас, оглянули все довкола, обстежили й обнишпорили кожен камінчик, кожен кущик, кожен сховок,— жаб не було ніде.

— їх міг би знайти хіба що містер Текел,— сказав Маккалістер.

— Містер Текел сліпий,— нагадала вчителька.

— Зате він знає, як можна викишкати будь-кого, хоч би він сховався на тім світі.

— Як же? Він розповідав вам?

— Для цього треба ще більше налякати того, хто сховався. Кетлін подумала, що на світі немає сили, яка б налякала

цих жаб ще дужче, ніж те невідоме, з чим вони зіткнулися в Бент-лейку.

Вона подзвонила в Чікаго й розповіла про те, що сталося.

— Вам не спало на думку ніяке пояснення? — спитали її.

— Ні, не спало.

— Щось з водою? Ви не пробували дослідити воду?

— Ні, не пробувала.

— Зробіть хімічний аналіз води з озера хоча б у вашім шкільнім кабінеті з хімії.

— Я спробую.

— Коли ще там щось, повідомте нас.

Але який аналіз у шкільному кабінеті? Містер Текел дав Кетлін цілковиту свободу дій, та в неї однакового нічого не вийшло. Вона знов подзвонила в Чікаго.

— Ця вода не піддається ніякому аналізу,— поскаржилася Кетлін.— Я вже питала містера Бентвуда, власника озера, але він теж нічого не може сказати.

— Коли ми пришлемо співробітника, щоб узяв води для аналізів, ви владнаєте з власником озера?

— Спробую. Мабуть, це мені вдасться.

— Тоді гаразд.

З Чікаго приїхав тонкошиїй веселий хлопець, набрав кілька посудин води з Бент-лейку, пожартував, що запропонує Кетлін організувати фірму для продажу цієї божевільної водички всім божевільним у Америці й поза нею, й зник, щоб більше ніколи не з'являтися.

Але за місяць до початку літніх шкільних канікул у Бент-Лейку з'явився... Куций Дейв.

Він не прийшов до школи (вистачило розуму хоч на це!), ждав Кетлін на вулиці перед її пансіоном, міряв тротуар коротенькими ніжками, вдавав з себе таку собі непомітну особу, хоч як це зробиш, маючи на ногах черевики з крокодилячої шкіри!

— Дейв? — злякано зупинилася Кетлін, забачивши його здаля.— Не розумію. Принаймні ти мав би подзвонити...

— Привіт, мала,— недбало махнув Дейв.— Не переймайся. Давай десь сховаємось. Ну, не в тебе, а десь. Де можна щось випити й перекинутися словом.

— Ти приїхав до мене?

— Не так навпростець, мала, трохи обережніше. Ми могли б десь сховатися?

— Тут поряд є піццерія.

— Піццерія — саме те, що треба! Піцца з грибами і датське пиво!

— Ти ж знаєш, що пиво не для мене,— засміялася Кетлін, у якої трохи відлягло від серця.

— Гаразд, пиво — мені, а тобі пепсі або якийсь там джінджер.

— Домовились.

В піццерії не було нікого, ніхто не заважав їм.

— Я тут не сам,— повідомив Дейв.

— Не розумію.

— З деякими людьми.

— Однаково нічого не розумію.

— Ну, це так... Я їм нічого про тебе не казав, хоч вони знають і так... Бо все почалося з тебе, мала.

— Почалося? З мене?

— Ну, ця вода з цього зачуханого озера Бент-лейк, трам-тарарам!

— Не бачу зв'язку...

— Та який зв'язок, мала, який зв'язок, трам-тарарам! Хоча з другого боку... Тут як підійти... Команда, розумієш? Я не сам, я з командою... Власне, все це вони. Я тільки привіз цих людей. Мав би сказати тобі одразу, але така вже підла моя душа... Хотіли без тебе. Хоч ти маєш право на свою частку. Ти взагалі маєш право...

Кетлін не могла збагнути, що він плете.

— Стривай,— перепинила вона його.— Ти сказав, що приїхав не сам. Чим і коли приїхав? Не бачу твого розкішного "камаро".

— Який "камаро"! Ми взяли "рент-кар" 1, щоб не впадати в око. І ми тут уже чотири дні. Троє з вашінгтонської команди і я. Хотів одразу до тебе, але ці... У них принцип: шматок тільки для власного горла. Для мене тут що? Хіба що якісь крихти. Тепер вони побачили, що без тебе — нічого.

— Ти, мабуть, п'яний? — Кетлін поглянула на Дейва навіть з деяким співчуттям.—— Чи хворий? Може, в тебе жар? Де ти зупинився?

— Мала, я здоровий, як усі сто чортів,— перехиляючись через столик до Кетлін, зашепотів Куций Дейв,— і я зовсім не п'яний, хоч мав би тут уже не сп'яніти, а геть здуріти! Слухай мене уважно, мала. Все це відкрила ти! Розумієш? Ти!

— Що відкрила? Де?

— Тут, у цій смердючій дірі! Ти знайшла і маєш право на свою долю, на свою частку, на левову частку, хай йому чорт! Ця команда, знаєш, вони ст шні люди! Чим вони займаються? Дуже просто. Вони скуповують у федеральну власність усе, що їм заманеться. Наприклад: можуть купити електричний тостер, який коштує дванадцять долларів, за дванадцять мільйонів, домовившись з власником і ще там — я знаю? — з ким і поділивши потім бариші між собою, а федеральний бюджет від цього й не чхне. Та що там мільйони! Вони жбурляються мільярдами, мала! До тебе дійшло?

— Ти марно тратиш зусилля,— спокійно усміхнулася Кетлін.

— З жінками завжди так. А їх ще пробують робити міністрами, а то й президентами! Слухай мене уважно, мала. Спробуй зосередитися. Можеш ти зосередитися?

— Зосередилася.

— О'кей! Тоді почнемо. Перше: вода. Ну, ти знаєш: вода з цього ідіотського озера.

— Ти хочеш сказати: з Бент-лейку?

— Кажу те, що сказав. Коротше: ти посилала воду на аналіз?

— Просто розповіла, що тут сталося. Подзвонила в Чіка-го й розповіла. Все просто.

— А тобі сказали, що це за вода і що це за озеро?

— Ніхто нічого не казав, та й чому б це мали робити? Озеро ж не моє, і я не маю ніякого відношення...

— Але ти першою звернула увагу!

1 Машина напрокат.

То й що?

— Тепер послухай, що це за озеро. Про Сільянське кільце ти коли-небудь чула?

— Мабуть, це не має відношення до біології?

— Яка з біса біологія! Триста — чи я там знаю? — скільки ще мільйонів років тому на територію сучасної Швеції прителющився з далеких світів і бабахнувся здоровезний метеоритяка, мабуть, ціла кам'яна гора, бо на тім місці в граніті виламало кільце на двадцять шість миль у поперечнику з озером на дні. Тепер геологи висловлюють здогад, що від того удару на великих глибинах утворилося з гранітів ціле море нафти. в

— Ти хочеш сказати, що під Вент-лейком теж нафта? Тоді вона вся належить містеру Бентвуду так само, як і озеро.

— Нафту хай виціджують арабські шейхи. Бент-лейк — не нафта. Ну так, озеро теж від метеорита, абігенного походження. Теж колись ляпнулося тут, і тепер маємо. Але прилетіла не каменюка, не залізяка, і не з того боку, звідки все прилітало, а хтозна й що і хтозна-звідки. Ляпнулося, і лежить, і нікуди не щезає, все дно з цієї штуковини.

— Неймовірні речі розповідаєш, коли це справді так.

— А ти думала як?! Взяли вже не саму вода, а й грунт з дна і з берегів, все дослідили, перевірили, зважили. До твого відома: все це робила наша лабораторія в Форт-Дет-ріку, штат Меріленд, звідки ти сюди прибула. Вже є і назва для чортівні, яка залягає на дні озера. Бентелій! Озеро Бент-лейк, то хай чортівня зветься так само. Ніде на землі такої штуки немає, ніхто й не чув, ніякі мудрагелі уявлення не мають. І скільки того бентелію, теж ніхто нічого. А водичка від нього — справжня зараза! Бачила цього намаханого містера Бентвуда, і його дочечку, і пса, і все, що там живе? Які вони покарлючені? Це все від водички! Вода проклята всіма чортами і дияволами! Коли побризкати нею яких-небудь червоних, вони почорніють, і посиніють, і покорчить їх ще й не так, як містера Бентвуда. Тепер розумієш? Ученого бевзя, який приїздив брати воду для аналізів, ти бачила?

— Страшенно дотепний хлопець. Він ще назвав воду Бент-лейку божевільною і намірявся утворити фірму для її продажу всім божевільним.

— То був його останній жарт,— скривився зневажливо Дейв.

— Що з ним?

— Нічого.

— Ти мене злякав. Навіщо ж такі похмурі жарти.

— Я сказав: нічого. Так і треба розуміти: з того хлопця не лишилося нічого.

— Тобто?

— Йому, бачте, закортіло скупатися в Бент-лейку, І він, мабуть, плавав там годину або й дві і заплив до самої середини озера. А туди потикатися не слід. Бо там найвища концентрація.

— Концентрація чого?

— Води, настояної на бентелії. Бренді з бентелію. Все, що попадає в це "бренді", за кілька годин розчиняється, гине, щезає абсолютно безслідно. Не на молекулярному рівні щезає, а на рівні атомів, а може, тільки атомних слідів.

— Неправда! У містера Бентвуда на озері є човен, він пропонував мені кататися, коли захочу.

— А ти бачила той човен? Отож і воно! Човен і весла обмазані бентелієвою глиною. Міцніша за бетон! Це й оберігало човен. Сама глина зовсім нешкідлива, а водичка, настояна на ній,— смерть і погибель

усього живого й неживого! Наробити аерозолю з такої водички — можна знищити цілий континент! Хоч Африку, хоч і цілу Азію, вже не кажучи про Європу. В балони — і ракеточками, ракеточками! Подарунок, який прилетів з "чорної діри".

— Ти все вигадуєш, не знати навіщо. Може, вважаєш мене дурочкою і вирішив полякати? Скільки існує Бент-лейк? В ньому купалися люди, плавали, і ніхто...

— Купалися? Якби ж то! Тут би ми містера Бентвуда одразу притиснули так, що він би й не писнув! Але в озері ніхто й ніколи не купався! Все воно обставлене табличками, які застерігають, що це приватна власність і по кожному, хто наблизиться до води, стрілятимуть без попередження.

— Містер Бентвуд міг таке написати?

— Напишеш! Він уже давно здогадався, що воно за водичка. Ще його прадід, мабуть, здогадався. Ти читала в газетах тиждень тому, що в Бейкерсфільді неподалік від Санта Барбари з води на сушу полізли мільйони жаб? Можеш ти це пояснити? Ти ж біологієт! Не можеш і не пробуй. Зате я поясню. Там неподалік наша лабораторія. Для дослідження несподіваних явищ і фактів, будемо так її називати. Коли десь щось помічають ненормальне, відповідальні люди, що перебувають на державній службі, повинні негайно повідомити лабораторію. Про вашу божевільну водичку повідомили теж. Надто коли цей, як ти кажеш, дотепний бевзь розчинився в просторі. Ну, капнули цієї водички там, жаби й полізли на сушу! В них перевага перед усім іншим морським населенням: вони можуть вискочити з води. А хто не вискочив — на атоми! А раз така водичка — сигнал команді, до якої я пришвартований. І ось ми тут і торгуємо покорчене озеречко у покорченого містера Бент-вуда з його покорченою донечкою.

— Якийсь кошмар! — простогнала Кетлін.

— То в чиїй власності має перебувати таке озеречко? У придуркуватого містера Бентвуда чи у власності Сполучених Штатів Америки? І чим тут пахне — мільйонами чи мільярдами?

— Я відмовляюся будь-що розуміти,— прошепотіла Кетлін. •

— Ми хотіли купити озеро, щоб воно стало федеральною власністю.

— Купити Бент-лейк? Навіщо?

— Так я й знав! Не треба було тобі нічого казати. Всі ви тут божевільні. Цей містер Бентвуд теж спитав: "Хіба можна продати історію?" І його покорчена донечка й собі! Ми пропонували йому шалені гроші! Ми залякували його. Погрожували йому. Він уперся, мов старий осел. Тоді моя команда згадала про тебе, мала. Справедливість торжествує. Ти одержиш те, що належало тобі з самого початку. Повір, я радий за тебе. До такого личка — та ще кільканадцять мільйон-чиків! Можу тільки заздрити.

— І що треба зробити? — Кетлін не приховувала насмішкуватості в голосі, але Дейв цього не помітив.

— Ти вже все зробила, мала! — захоплено цмокнув він.— Ти все почала. Тепер лишилася дрібничка.

— Дрібничка? Що за дрібничка?

— Ти повинна вмовити цього старого осла продати своє озеро.

Нарешті настав час Кетлін. Вона тепер могла досхочу потішитися, навіть познущатися над цим коротеньким (але яким же захланним!) чоловічком, що так випадково отримав владу над нею і хотів скористатися з цього випадку, скористатися гидко, підло, а тепер ще й нелюдськи-злочинно.

— А чому б вам не купити піццерію? — невинно стрельнула своїми великими очима Кетлін.

— Яку піццерію! — аж підстрибнув Дейв.

— Ту, в якій ми сидимо. Поглянь, який симпатичний тут хазяїн. А його дружина? Справжня італійська кінозірка! А їхній синочок, який подає напої!

— Слухай, Кет, ці твої жарти! Я не для того...

Він уперше назвав її на ймення, забувши оте ідіотське "мала". Маленька, але перемога.

— Ти сказав про якусь команду. Може, познайомиш і мене з ними?

— Познайомити? Навіщо тобі?

— Ну, вони ж покупці, а я для них повинна вмовляти містера Бентвуда. Маю я право знати, з ким доведеться мати справу?

— Ти маєш справу зі мною!

— А команда?

— їх немає! Взагалі немає нікого. Тільки я.

— Може, ти все вигадав?

— Вигадав? А ті мільйони, які я тобі обіцяв, теж вигадані? Ти бачила коли-небудь чарівника, спроможного вигадати хоч долар або цент, дайм?

— Але ти ж весь час морочив мені голову якоюсь командою.

— їх немає. Вони тільки стежать, контролюють, не спускають очей. Тобі ясно?

Кетлін дістала дзеркальце, поправила зачіску, підмалювала губи, показала хазяїнові, що залишає гроші на столику, підвелася, стала над Дейвом.

— Ми можемо йти, Дейв. Вважай, що ти був моїм гостем, тому плачу я, хоч у тебе, як ти кажеш, мільйони і мільйони...

— Гей, мала, ми ж ні про що не домовились!

— Нема про що домовлятися.

Вона пішла до виходу, Дейв кинувся навздогін.

— Кет, ти що? Ти розумієш, від чого відмовляєшся?

— Прадід містера Бентвуда воював за те, щоб у Америці перестали продавати людей. Ще прадід! Понад сто років тому!

— Хто тебе примушує продавати людей? Хай цей скар-лючілий продасть свою калюжу — і годі! Ти чуєш мене, Кет! Чому ти мовчиш?

— Не маю чого сказати втішного для тебе. Звичайно, я вдячна, що ти допоміг мені в скрутну хвилину. Це було по-товариськи. Але тепер... Справді, може, я сама винна, мабуть, таки я винна у всьому... Але є межа, далі якої я не піду. І не примусить мене піти ніхто і ніщо. Можеш мене не проводжати, Дейв.

— Ти граєш з вогнем, мала,— порівнявшись з Кетлін, видихнув Дейв. — Тут страшні сили, і я б не радив тобі...

Кетлін не відповідала і швидко йшла до свого пансіону. Щоб не відстати, Дейву треба було бігти, а бігти він не міг, бо тоді на нього почнуть звертати увагу. Він же мав лишатися непомітним.

— Я подзвоню тобі! — ще встиг гукнути Дейв. Кетлін не озирнулася.

Мала негайно подзвонити містеру Бентвуду. Яке нещастя! Який жах! І все почалося з неї. У всьому найперше її провина. Наївність, необережність, недоумкуватість. Що вона тепер скаже містеру Бентвуду, що порадить, чим утішить?

Але втішала не вона — містер Бентвуд, хоч і не дуже вміло, зате щиро і доброзичливо заспокоював Кетлін, просив її не перейматися занадто, висловлював віру, що все владнається, бо все це просто якесь непорозуміння.

— Мені так хотілося б бути з вами і Керол тепер,— сказала Кетлін,— обіцяю на вихідний приїхати і бути з вами цілий день. Невже правда, що вода в озері якась незвичайна?

— Я ж казав вам, що це не вода, а розтоплене золото,— сміявся в телефон містер Бентвуд, хоч сміх той і віддавав гіркотою.— Ви тоді не вірили, а дехто, бач, звернув увагу. Та хоч би й справді це була не вода, а чисте золото, ми повинні вірити в непохитність головного принципу нашої демократії — недоторканості майна, права на власність. Хіба не на цьому тримається Америка?

Так, думала Кетлін, так і ще тисячу разів так! А саму душили сльози, і вона тихо поклала телефонну трубку, щоб містер Бентвуд не відчув тих сліз.

Куций Дейв більше їй не надокучав, але вже наступного дня Кетлін покликав до себе директор Дріскол і з суто сержантською прямолінійністю запитав, як вона ставиться до містера Бентвуда.

Кетлін здивувалася.

— Як я ставлюся? Про це, мабуть, я мала б спитати вас, містер Дріскол. Адже це у вашій школі містер Бентвуд ось уже два десятки років голова ради попечителів.

— Відучора він уже не голова. Рада одностайно не обрала його.

— Одностайно чи одноголосно?

— Не бачу різниці.

— Цікаво, як ви могли дивитися йому в очі?

— Містер Бентвуд був відсутній.

— Так я й знала!

— Міс Грін, чи не здається вам, що ми ухиляємося від суті? Присутній чи неприсутній містер Бентвуд — не має значення. Для нас сьогодні головне: визначитися в своєму ставленні до цього чоловіка. Ви мене зрозуміли? На мені лежить відповідальність, тому я повинен знати думку моїх учителів. І ось я ще раз питаю вас, міс Грін, яке ваше ставлення до позедінки містера Бентвуда?

— Гаразд, містер Дріскол. Пам'ятаєте, чим ви мене зустріли, коли я з'явилася у вашій школі? Ви налякали мене, та що там налякали — ви буквально вбили мене розмовами про смерть і категоричною вимогою методично впроваджувати тему смерті навіть у біологію, хоч ця наука найближче стоїть до життя. Ви ще тоді цитували Емерсона. Щоб показати вам, як я прислухаюся до настанов старших, я теж процитую вам Емерсона, і це й буде моєю відповіддю на ваше несподіване і не вельми тактовне запитання. Емерсон писав: "Хто з тих, кому видно ницість нашої політики, внутрішньо не радіє за Вашінгтона, вже давно

загорнутого в саван і назавжди безпечного, адже коли його з миром опустили в могилу, пов'язана з ним надія людства не була пригнічена..." Так от, містер Дріскол, в мене тепер такий настрій, що ліпше б я вмерла. Ніяких надій у мене вже немає, але хотілося, щоб вони десь ще зоставалися. Я чула про всю цю ганебну історію, знаю, як обробляли містера Бентвуда, як йому загрожували... І ось я молода, вродлива, попереду в мене ціле життя, а мені не хочеться жити. Ви мене розумієте, містер Дріскол?

Директор шкріб свій сержантський йоржик. Навіть його шорстка дупіа не могла лишитися невразливою від такого несподіваного спалаху.

— Зрозумійте мене, міс Грін,— став обережно намацувати він шлях для відступу,— я відповідаю за школу, за всіх і за кожного... І мені не байдуже... Я повинен виявляти... Ця розмова викликана тільки найкращими намірами... До мене дійшли чутки... І я подумав... Можливо, вам потрібна поміч... Може, порада... Тільки це, міс Грін, і тільки так...

— Дякую вам,— ледь чутно промовила Кетлін.— Мені не потрібна поміч, а тому, кому вона потрібна, хто допоможе, крім нього самого?

Вона ще б мала нагадати директорові сказані ним того першого дня слова: "Зло стане благословінням, а льод возгориться".

Але не стала нагадувати, тільки подумала про себе.

І льод возгорівся!

Досі Кетлін якось не мала справи з газетами. Вони існували для неї як щось стороннє, хоч і неминуче, як мухи. Ну, там час од часу розводять флаф, тобто піну, яка щезає іноді ще швидше, ніж з'являється. Але тепер в один день відкрилося їй, яка це страшна загроза для людини. Весь світ гарячково вишукує нові й нові види зброї тотальнього знищення, бомби, отруту, віруси, промені смерті, а досі чомусь ніхто не помітив, що така

зброя вже давно знайдена, діє невпинно і безжально, щодня нищить не тільки окремих людей, а й добрі наміри, великі ідеї, народні уряди, цілі держави, і зветься ця зброя: американські газети.

Газети відкрили нищівний вогонь по містеру Бентвуду. Ще вчора знаний тільки небагатьом, він умить став відомий усій Америці. Газети Нью-Йорка, Вашінгтона, Чікаго, Бос-тока, Лос-Анджелеса писали про містера Бентвуда на перших сторінках, звинувачували його у відступництзі, в замаху на державну безпеку, в підриві економіки. Про Бент-лейк не було в тих писаннях жодного слова. Ніхто не говорив з містером Бентвудом, він нікому не д&вав ніяких інтерв'ю, не робив ніяких заяв. Та їх би не стали й слухати!

Пронозливі журналісти винюхали всі його зв'язки з фірмами, довідалися про його наукові консультації великому бізнесу, про його високий авторитет в галузі економічної географії — і ось уже на скромного експерта стали вергати цілі гори провин за всі провали в економіці й господарюванні, не шкодуючи при цьому слів, лайки і досить прозорих натяків, з яких виходило, ніби містер Бентвуд мало не агент якихось таємничих ворожих сил.

Він був винен у всьому. І в тім, що курс долара впав на сорок процентів, але це не принесло ніяких покращень у зовнішній торгівлі. І що дефіцит торгового балансу просто жахливий. І що сільськогосподарські програми перебувають в катастрофічнім стані. І що, попри процвітання північного сходу, решта країни втрачає сили і задихається. І що нафтова промисловість стікає кров'ю. І що серйозно хвора обробна промисловість. І що випускає дух металургія. І що корупція, безгосподарність і залякування тих, хто піднімає тривогу, стали ендемією.

І у всьому винен, виходить, скромний фахівець з економічної географії, з далекого містечка біля самого канадського кордону.

Жодна газета не надрукувала портрета містера Бентвуда, бо тоді міф про економічного Дракулу з Бент-Лейка вмить став би фарсом. Бо ж тільки подумати, щоб такий бідолаха міг потрясти всі основи Америки!

Але в Бент-Лейку, де всі прекрасно знали містера Бентвуда і де вже стала відомою справжня суть справи, люди, хоч як це неймовірно й страшно, вірили всій отій газетній маячні, та ще й додавали до неї свого:

— Цей мерзенний тип хотів приховати таке озеро від американського народу!

— Він готувався продати його червоним!

— Але міс Грін, наша вчителька, як справжня патріотка, викрила запроданця!

— Таких типів треба вивертати, як рукавицю, щоб усі бачили їхню червону підкладку!

Отруйні води ненависті клекотали довкола Кетлін, здіймалися вище й вище, підступали до грудей, до шиї, хапали в свої мертві стиски, не давали дихати, не давали жити. Світ ошалів і не хотів знати нічого, крім жорстокості. Вбивці, вбивці! Що робити, чим запомогти, як врятувати нещасного чесного містера Бентвуда і кому сказати, що вона не винна ні в чому, що вона не хотіла зла? Вибігти на вулицю, хапати людей за руки, кричати? Посилати телеграми в редакції, дзвонити туди, звернутися до президента Америки, до голови Верховного Суду, до Об'єднаних Націй?

Вона подзвонила містеру Бентвуду. Не знала, що казатиме, не уявляла, як виправдовуватиметься, а може, спробує втішати, а може... Чи залишається ще бодай крихта надії на здоровий глузд і справедливість у цьому ошалілому світі? Може, правду казав маленький селінджерівський Тедді Макардль, ніби Адам з'їв у раю не яблуко, а логіку, і відтоді люди не здатні розумно мислити. Коли почалося все це в

Бент-Лейку, веснянкувата Пегті Торп спитала на уроці Кетлін: "Міс Грін, а правда, що вода в Бент-лейку така клята?" Кетлін не встигла відповісти, як гукнув Маккалістер: "А ти не бачила, як тоді стрибали жаби! Містер Текел сказав, що, маючи таку воду, він би обійшовся у В'єтнамі без напалму і з далеко більшим успіхом!"

Який жах! Навіть діти не можуть зберегти чистоту душі і доброту!

Кетлін пощастило: коли вона подзвонила, їй відповіла Керол. В її голосі не було ні відчуженості, ні тривоги. Тільки ласкава доброзичливість, як завжди.

— Грегорі поїхав до свого юриста, хоче порадитися на той випадок, коли деякі фірми спробують розривати з ним контракти. Цього можна, звичайно, сподіватися. Загалом же — нічого страшного.

— Керол! — зойкнула Кетлін.— Як ти можеш залишатися такою спокійною? Я просто місця собі не знаходжу. Треба щось робити, обов'язково треба щось робити! Ти дозволиш мені приїхати до вас на вихідний? Я винна у всьому, це я винна, що все почалося, тільки я!..

— Кетлін, мила, прошу тебе, не переймайся занадто,— спробувала заспокоїти її Керол.— Ти ж знаєш, що ми завжди раді тебе бачити. Для Грегорі це буде така несподіванка...

Однак в суботу ввечері містера Бентвуда ще не було дома.

— Ах, він завжди так.— В голосі Керол мимоволі пробивалася втома, хоча дівчина й намагалася щосили вдавати безтурботність.— Грегорі без попередження може сісти на літак і полетіти на Мадагаскар, у Бангкок, в Асунсьйон, на нові бразільські копальні золота в Серра Пелада. Як справжній американець, він може побувати за два дні в трьох країнах. Грегорі здебільшого консультує корпорацію "Артур Д. Літтл", а вона опрацьовує міжнародні проекти мало не для сотні держав. У них там є

навіть такі фантастичні проекти, як будівництво каналу через увесь Таїланд. Грегорі довелося просидіти там кілька місяців.

— Справді? — не повірила Кетлін.— Він справді має такий звичай!

— Це найнекерованіша людина на світі! І найнепосидю-чіша.

— Полетіти кудись було б тепер для нього найкраще,— сказала Кетлін.— Сховатися від цих газет.

— Газети в Америці — просто банальність,— недбало відмахнулася Керол.

— Банальність тоді, коли це не так жахливо.

— Заспокойся, Кетлін. Давай вечеряти. Грегорі приїде. Повір, я його знаю добре. Твоя спальня тебе жде ще відтоді, як ти була у нас взимку.

— Ти вважаєш, що я можу заснути?

— І повечеряти теж. Мені привозять продукти з Канади. Дешевше, краще і, коли хочеш, екзотичніше. Що ти скажеш про печінку з диких гусей, смажену на решітці?

— Керол, невже ти можеш... про" їжу?

— Щоб жити, треба їсти, дорога Кетлін.

— Мені не хочеться жити. Я мучуся почуттям вини,

— Тут немає винних. Це сталося само собою. Однаково колись мало статися.

— Коли я з учнями привезла той злощасний акваріум, то побачила коло озера одну з застережливих табличок містера Бентвуда. Там справді було написано, що стрілятимуть без попереджень. Я подумала, що то жарт. Коли б я тільки знала! Ця вода для вас. як прокляття? Скажи мені правду, Керол?

— А яка ще може бути правда? Поштову станцію продано з аукціону тоді, коли службовці помітили, що в озері приховуються якісь диявольські загрози. Але таємниці нікому не відкрили. Американські відомства вміють це робити. Наш предок в ейфорії від перемог на Півдні і від свого полковництва купив озеро, і відтоді воно стало прокляттям роду Бентвудів. Ціною свого здоров'я і життя зберігали страшну таємницю, не задумуючись: доки ж? Коли треба, хоч і цілу вічність. Тепер про Грегорі галасують, ніби він ворог Америки, не хоче захищати її. А кого ж він захищав? Ти бачила, який він. Бачиш мене. Ми стали жертвами озера, але більше не хотіли жертв. Не хотіли.

— Мені сказали, ніби дно озера встелене якимсь небаченим мінералом, і саме він робить воду такою страхітливою. Невже це правда?

— На землі багато неправдоподібного. Колись римський імператор Нерон заплатив суму, еквівалентну п'яти мільйонам доларів, за чашу, зроблену з мурри, бо вино, налите в цю чашу, набувало незрівнянного смаку. Сьогодні ми не знайдемо мурри ніде на землі. Вона щезла, і ми навіть не знаємо, що це було: метал, камінь, дерево, незвичайна глина, смола, скло? А скільки ще незнайденого і нерозгаданого. Грегорі останні роки був страшенно стурбований, він просто боявся, що таємниця Бент-лейку стане відома. Він знав, що в розробках Стенфордського інституту досліджень є проблема використання екзотичних матеріалів і навіть явищ природи у нових видах зброї. Тільки уявити, що Бент-лейк попадає до рук таких цинічних людей!

Ніч для них минула в очікуванні й тривозі. Обидві дівчини не заснули й на хвильку, хоч і вдавали сон, позамикавшись у великих похмурих спальнях, де ще жив дух перших Бентвудів, а може, безіменних

подорожніх, що знаходили притулок на поштовій станції край загадкового озера.

Коли за вікнами стало сіріти, внизу пролунало кілька громохких звуків, од яких здригнувся весь будинок. Враження було таке, ніби стріляли з гармати: бух-бух-бух!

Кетлін, як була, в піжамі, кинулася в коридор, застукотіла в двері до кімнати Керол.

— Керол, Керол, що це? Підривають будинок?

Керол відчинила їй. Була одягнена, як і звечора: червона широка блуза, білі джинси, пишне біляве волосся перехоплене червоною стьожкою.

— Здається, Скінер,— сказала вона якимсь тьмавим голосом.— Я ніколи не чула, щоб він так гавкав, але тепер довкола стільки несподіваного. Зараз спущуся погляну.

— Яз тобою! — заквапилася Кетлін.— Тільки одягнуся — із тобою! Я миттю...

Скінер зустрів їх тривожним салютом, ще раз громохко пробухкавши своє "бух-бух-бух!", поки вони спускалися вниз і поки Керол відчиняла вхідні двері. Велетенськими незграбними стрибками ньюфаундленд помчав до гаража по той бік газону, але не затримався там і кинувся далі, мабуть, до озера.

— Машина! — зойкнула Кетлін.

"Плімут" містера Бентвуда стояв біля гаража, запаркований так, щоб могла вивести свою машину Керол.

— Дивно, що я не чула, коли він під'їхав,— сказала Керол.— Він завжди сигналить мені, щоб я знала. А це на нього зовсім не схоже.

Машина була незамкнена. Ключ стримів у замку запалювання. Приємний запах шкіряних сидінь. Тьмавий полиск бронзи, таємничі переливи нержавійки. Химерні конструкції пристроїв, які помагали немічному господареві. А господаря не було.

— Він міг піти на прогулянку довкола озера,— сказала Керол.— Часом йому це хотілося зробити.

— Яка прогулянка? Про що ти говориш? — злякано подивилася на неї Кетлін.— Ми повинні негайно його знайти! Йому потрібна наша поміч!

Вона майже силоміць потягнула Керол до озера, хоч, власне, та й не опиралася.

Ішли чи бігли — не знали й самі. Сонце ще тільки випливало звідкись з океану, і небесний багрянець не пере хлюпну в ся через ламані краї гір у долину. Озеро лежало в бузковій сутіні. Безладна плутанина відростків, заток і заточок створювала враження, ніби озеро здригається, болісні судоми перебігають по його тілу, передаються отій бузковості, і вона теж тяжко згойдується, переколошкується і навіть мовби зітхає. Видовище тривожне і зловісне.

— Ти нічого не бачиш там, на середині? — Голос у Керол став незвично хрипкий і розгублений.— Он там, бачиш?

— Нічого не бачу. Я ніби осліпла...

— Тримайся за мною! Мерщій до човнового сарая! Виявилося, що Керол може бігати швидше за Кетлін!

Вона гнучко прослизала між камінням, вправно огинала численні виріжки і язики води, які озеро підсовувало їм під ноги, нарешті стала перед довгим сірим каменем, що нависав над самою водою, вхопила Кетлін за руку.

— Тут!

Камінь становив природну стіну низької надводної споруди, інша стіна була бетонна. Над ними перекинуто гофровану дюралеву покрівлю, вхід з суші і вихід в озеро закрито так само дюралевими дверима, анодованими (чи то просто обмазаними) якоюсь бузковою речовиною. Обоє дверей стояли навстіж, в сараї тихо похлюпувала бузково-золотиста вода.

— Замок шифрований,— прошепотіла Керол,— шифр знали тільки ми з Грегорі. Ніхто інший не міг відімкнути.

Кетлін згадала, як містер Бентвуд обіцяв покатати її на човні.

— Йому захотілося трохи покататися на човні? — несміливо промовила вона.

— Покататися? Поглянь туди! На саму середину озера. Бачиш? Нічого не бачиш? Але ж там човен! А в ньому — нікого. Бачиш?

Керол підскочила до самої води і, марно намагаючись скласти рупором свої тендітні долоньки, загукала в гойдливу сутінь над озером:

— Гре-е-горі-і! Гре-е-горі-і!

її кволий голос потонув у вологій сутіні, не відлетів і не полетів од дівчини, а безсило впав їй до ніг, та то тільки здалося, бо згодом з того боку посудомлених вод щось ніби захрипіло чи загарчало, а тоді докотилося звідти хрипке виття, уривчасте, лиховісне і безнадійне.

Керол зламалася, мов тонка галузка. Вона похилилася на Кетлін і була б упала, коли б та не підхопила її під руки.

— Грегорі більше немає,— прошепотіла дівчина.— Ніхто йому не допоможе... Навіть наш Скінер... Прокляте озеро... Все тут прокляте...

— Може, ще все буде гаразд,— спробувала заспокоїти її Кетлін, хоч саму бив дрож.— Може, це просто збіг обставин... Не може ж бути, щоб містер Бентвуд...

— Його немає! — вперто твердила Керол.— І ніколи не буде! Він не зміг... З його душею... Ти не знаєш, Кетлін, і ніхто не знає... У нього була дитяча душа... Найменша неправда його буквально вбивала, він не міг, він...

— Але невже це єдиний спосіб довести свою правоту, зруйнувати нагромадження брехні й наклепів? Такий жахливий спосіб?

— А що йому лишалося? І що лишається чесній людині в країні, де кожен може говорити про тебе що захоче, де закони існують лише для того, щоб політики спекулювали ними в своїх безкінечних брехливих промовах. Грегорі був наївний, і непрактичний, і вразливий до болю. Без мене він пропав би вже давно. Це я заборонила йому консультувати фірми з питань, які стосуються американського континенту, інакше його вже давно б у чомусь звинуватили. Я наполягла, щоб він тримав свої вклади в канадських банках. Я навіть годувала його тільки канадськими продуктами і не тому, що це дешевше, а тому, що я тут нікому й нічому не вірю. А він став жертвою власної довірливості й непередбачливості. Знав тільки повторювати якісь безглузді слова з єгипетської "Книги мертвих": "Я загасив вогонь. Я сокрушив кристал. Я сотворив озеро". Ось і сокрушив. Кристал і себе. Який жах, і яке безглуздя!

— Що ж тепер робити? — забідкалася Кетлін, непомітно відводячи Керол од сарая, що нагадував про трагедію.— Треба покликати на поміч! Дзвонити в поліцію!

— Дзвонити? Кликати? — Керол засміялася гірко і зневажливо.— Ніхто не приїде! А коли й приїдуть, то до озера не поткнуть і носа. Хіба що ті — з Вашінгтона. Во#ни б ладні висмоктати озеро до краплини і вишкребти все на його дні. Але їх я не пущу! І нікого не пущу сюди! Зрештою, це наше озеро, озеро Бентвудів. Я замовлю'' огорожу з сталевої сітки і обладнаю електронну сторожу. Я добуду найдосконалішу електронну сторожу хоч і в самій Японії! Я всім їм покажу! Я...

Аж тепер вона не витримала і гірко розридалася в обіймах Кетлін.

— Ох, Керол, Керол,— простогнала над нею Кетлін,— хіба ж є електронна сторожа від ненависті? І чи є від неї хоч якийсь порятунок?

* * *

Бент-лейк з його зловісною водою і з туманами, що нагадують отруйні ртутні випари, неможливий мінерал бен-телій — правда це чи вигадка? Все це надто фантастичне, щоб повірити, хоч у давніх англійських дитячих віршиках і розповідається про те, що десь на землі є щось подібне. У перекладі Корнія Чуковського ці віршики мають такий вигляд:

Жил на свете человек,

Жили летом и зимой

Скрюченные ножки.

Скрюченные мышки.

И гулял он целый век

По скрюченной дорожке.

А за скрюченной рекой

В скрюченном домишке

И стояли у ворот

Скрюченные елки,

Там гуляли без забот

Скрюченные волки...

Та коли б справа обмежувалася тільки вигадками, як легко і просто було б жити на світі!

На жаль, не вигадка, що в американських школах уже десяток років дітей з методичною впертістю привчають до думки про смерть. Мовляв, завдяки демістифікації смерті, людина краще зможе оцінити дар, яким є життя. Про це пише Леслі Г. Фабер в американському журналі "Соттеп-tary" (vol. 63, 1977, № 5).

Не вигадка й те, як за океаном для виготовлення нових і нових знарядь масового знищення людей готові використати навіть речі, що лежать за межами здорового глузду і суперечать усім відомим законам природи.

Від найстрахітливіших бомб до лазерів і променів смерті, а тепер ще куди?

Хіба що за межу, де весь світ стане покорченим, як Бент-лейк?